

Kvalitetsnorm for villrein – Snøhetta villreinområde - tiltaksplaner

Innspill fra Hjerkin Fjellstue og Fjellridning på Dovrefjell

HOVEDPOENG:

- Prosessen går for fort – trenger mer tid. Ingen overilte tiltak.
- Vi har samme mål – ta vare på villreinen OG bevare lokalt næringsliv og verdiskapning i nasjonalparkkommunene.
- Se på reiselivet som en ressurs. Hør på de lokale, som har mye kunnskap, og har forvaltet villrein i 10 000 år.

MER TID OG GRUNDIGERE ANALYSER:

- Kvalitetsnorm for villrein baseres på rapporten «*Klassifisering av de ti nasjonale villreinområdene etter kvalitetsnorm for villrein. Første klassifisering – 2022*» (heretter kalt rapporten). Av åtte parametere må minst én være kvalifisert som rød for at hele området skal bli rødmerket. Snøhetta er rød på parameterne slaktevekt på kalv, antall kalver per 100 simler og funksjonelle trekkpassasjer (området er grønt på funksjonell arealutnyttelse).
- Villreinen har levd i disse områdene i mange tusen år. I rapporten bruker man data fra de siste fem årene. Kvalitetsnormen er satt, og eventuelle beslutninger om tiltak er derfor basert på et øyeblikksbilde (de siste fem årene). Hvordan vet man at funnene i rapporten ikke skyldes tilfeldig variasjon? Det er først når man følger parameterene prospektivt gjennom en viss tidsperiode at man ser om eventuelle funn ikke skyldes nettopp tilfeldig variasjon. Arbeidet med klassifisering av villreinområder skal gjentas hvert fjerde år, og forskerne

bak rapporten skriver at arbeidet med flere av måleparameterne krever kontinuerlig innsats. Bør man ikke vente til flere kvalitetsnormsrapporter foreligger før man innfører tiltak?

Forskerne bak rapporten anbefaler mer tid og flere statistiske analyser for å styrke arbeidet: *«Med de økonomiske ressursene som har vært tilgjengelig i denne første klassifiseringen, kombinert med begrenset tilgjengelig tid for gjennomføring av oppdraget, har det ikke vært mulig å styrke dette arbeidet med statistiske analyser. Ekspertgruppa mener grundige statistiske analyser vil styrke fremtidige klassifiseringer betraktelig...For påvirkningsanalysene, som skal gi kunnskapsstatus for viktige påvirkningsfaktorer i villreinområdene klassifisert til dårlig tilstand, er det **helt klart nødvendig** å bruke mer ressurser på kvantitative analyser.»*

Et aspekt man også bør huske på er at det i to av de fem siste årene har vært en helt unik situasjon for reiselivet i Norge, som følge av covid-19. Det har vært mye mer folk i fjellet enn det pleier å være.

Basert på dette virker det overilt å skulle fremlegge tiltaksplaner allerede i desember. Spesielt om de er veldig inngripende og påvirker mange instanser rundt villreinområdene og/eller medfører stor økonomisk belastning. **I første omgang bør man gjøre som forskerne anbefaler, å fremlegge modeller for kvantitativt predikere forventede effekter av tiltak, før man innfører dem. Når man innfører tiltakene bør de ha en tidsbegrensning, og så må det vurderes om de har effekt. Hvis ikke må de fjernes.**

HVORFOR ER SLAKTEVEKT PROBLEMATISK?

Kjønns- og alderskorrigert slaktevekt på kalv og antall kalver per 100 simle og ungdyr er klassifisert som rødt, det vil si «dårlig kvalitet».

Snøhetta villreinområde har fått rød merking her, på tross av at gjennomsnittlig slaktevekt er på 15,4 kg, og ikke har gått ned de siste fem årene. Den ligger fortsatt innenfor kategoriseringen gul, altså middels (dårlig <15 kg, middels 15-18 kg, god >18

kg). Antall kalver per 100 simle er 41, dette måleparameteret er også å regne som middles i forhold til kravene som er satt i normen. Grunnen til at disse to parametrene likevel er satt til dårlig, er at de har statistisk sikre negative trender.

Disse negative trendene er basert på en tiårsperiode (ikke femårsperiode, som resten av datagrunnlaget, hvorfor?). Trenden er -0,12 kg (95% KI -0,21—0,04), altså en nedgang på 120 gram i året, dvs en kvart ½-kilos smørpakke. Nedgangen er svært liten, og konfidensintervallet svært nærme 0-verdien (som betyr at det ikke er noen statistisk signifikant nedgang).

Hvorfor er slaktevekt problematisk?

- Stor variasjon i antall veide dyr per år og per område. For Snøhetta varierer det fra 19 veide dyr til 142 veide dyr gjennom de siste 10 årene. Hvordan kan vi være sikre på at vi har et representativt utvalg?

- Stor variasjon i slaktemetode og hvordan man veier, som påvirker slaktevekt
  - o Vekter som er registrert som veid, er ikke alltid veid med vekt, noen er anslåtte.
  - o Er slaktemetoden standardisert, og gjøres den helt likt av alle? En liten forskjell i utvomming og hvordan man fjerner hode, klauver og skinn, kan ha store utslag i målt slaktevekt.

Et kjapt søk i hjorteviltregisteret viser at slaktevekt på elgkalver også har gått ned de siste ti årene (Innlandet). Uformelle samtaler med bønder har vist at det samme gjelder for beitedyr i området. **Hvilke grunner er det til at slaktevekten og antall fødte dyr har gått ned her?**

FAKTORER SOM IKKE ER HENSYNSTATT I KVALITETSNORMEN

KLIMA

Et stort problem med rapporten og klassifiseringen av villreinområdene er at den ikke inkluderer informasjon om værforhold og klimaendringer i den perioden data er innhentet. Det går an å få tak i rapporter på dette (meteorologisk institutt) og snakke med landbruksnæringen om de har merket noe nedgang i sammenliknbare parametre på beitedyr i samme periode og område.

I rapporten står det: «*Tidligere analyser har vist at klimatiske forhold som påvirker tidspunkt for vårstart, hvor raskt vegetasjonen grønnes og hvor stor planteproduksjonen er, er vesentlige for å forstå variasjon i vekter og kalvetilgang i villreinområdene. Disse foreløpige analysene er imidlertid ikke fulgt opp, selv om de vil være høyst relevante for tolkning av måleparametere under alle delnormene, og for hvilke tiltak det er mulig å sette inn for å motvirke negative trender. Det er også godt dokumentert at variasjon i værforhold vinterstid kan ha stor betydning for både kondisjon, reproduksjon og overlevelse hos tamrein og villrein.*»

Torkild Tveraa fra NINA har forsket på tamrein. Under sin presentasjon på informasjonsmøtet om villrein og rovvilt den 12. mai (<https://vimeo.com/826796331>), sa han at klima var en av de største utfordringene for reinen i dag. Blant annet fortalte han at man ser en økende forekomst av isings-hendelser, islag som gjør det vanskelig og tildels umulig for reinen å grave seg ned gjennom snøen for å skaffe mat vinterstid. Dette sier han har dramatiske konsekvenser for reinen. På spørsmål om han kan si noe om rovdvirs påvirkning på reinens kondisjon, spesielt med tanke på stadige forstyrrelser som for eksempel jaging i sårbare perioder, svarer han at de ikke har funnet noen slike effekter gjennom sine studier på data fra hele reindrifts Norge. Det at forskergruppen hos NINA ikke har funnet noen effekt av det å bli jaget av rovdvyr på reinens kondisjon kan kanskje tilsi at reinen heller ikke blir så påvirket av fotturister i fjellet?

Før man innfører strenge restriksjoner på for eksempel ferdsel, bør man undersøke om de rødmerkede parameterene ikke skyldes for eksempel en sen vårstart eller en vinter med mye ising, i tidsperioden parametrene er målt.

ROVDYR

Hvor stor andel av den naturlige avgangen av dyr kan tillegges rovdyr, spesielt kongeørn og jerv? Dette sier rapporten ingenting om. Nyfødte reinkalver er et lett bytte, og rovdyr utgjør her en svært stor belastning hele det første leveåret. Det er fremlagt forslag om å fjerne moskusen fra området. Det ville vært mer fornuftig å begrense rovdyrbestanden, da den direkte påvirker antallet kalver som vokser opp.

På informasjonsmøtet om villrein og rovvilt den 12. mai, kom det frem at det er god oversikt over rovviltet i villreinområdene. Det finnes derimot ingen informasjon om hvor mange villrein som blir tatt av rovdyr hvert år. På spørsmål om hvordan forvaltningen vil bruke informasjonen om antall rovdyr i arbeidet med tiltaksplanen, ble det besvart med at det visste de ikke. Kunnskapen på området er mangelfull, og det vil kreve mer tid å utvikle og nyttiggjøre seg den.

Før man innfører strenge restriksjoner på for eksempel ferdsel, bør man undersøke hvordan rovdyrbestanden i området påvirker villreinen.

BESTANDSSTØRRELSE

Kvalitetsnormen inkluderer ikke en måleparameter på endring i bestandsstørrelse. Bestandsstørrelse er en svært viktig faktor som blant annet påvirker kondisjon, reproduksjon, overlevelse og villreinens bruk av leveområder.

Forskerne bak rapporten er enige: *«Derfor anbefales det å gjennomføre en grundig analyse av bestandsutviklingen i Snøhetta, som et beslutningsgrunnlag for fremtidige forvaltningstiltak og for å forbedre påvirkningsanalysene.»*

Under Torkild Tveraa sin presentasjon på informasjonsmøtet om villrein og rovvilt den 12. mai, kom det frem at det viktigste forholdet som påvirker reinens kondisjon går på antall rein, altså bestandsstørrelse.

HVORFOR ER PROSJEKTGRUPPAS SAMMENSETNING PROBLEMATISK?

Miljødirektoratet ga statsforvalteren i Trøndelag i oppgave å utarbeide tiltaksplaner for Snøhetta villreinområde. I oppdragsbrevet fra Miljødirektoratet av 2. november 2022, står det: *«På møtet nedsettes det også en mindre prosjektgruppe som får hovedansvar for det videre planarbeidet. Denne bør bestå av valgte eller utpekte representanter for de mest relevante aktørene i vedkommende villreinområde. Dette kan variere noe ut fra hvilke påvirkningsfaktorer det skal arbeides mest med. Viktige aktører i de fleste områder er imidlertid fylkeskommuner og kommuner, villreinnemnder og villreinutvalg, kraftregulanter, vegmyndigheter, landbruksnæring, DNTs medlemsforeninger og øvrig reiselivsnæring.»*

Men i den nedsatte prosjektgruppa finnes det ingen representanter for hverken landbruksnæring eller reiselivsnæring, kun representanter fra ulike villreinutvalg og forvaltningsinstanser. **Hvorfor ses ikke reiselivsnæringen på som en relevant aktør i Snøhetta villreinområde?** Her er det som kjent moskusturisme og ikke minst Snøhetta, Snøheim turisthytte og Snøheimveien.

Bosetningen i og nær villreinområdene som har forvaltet villreinen i tusenvis av år, har levd med og av villrein i generasjoner, og er en av grunnene til at vi har den villreinstammen vi har i dag. Sammensetningen av prosjektgruppen gjør at vi, som lokale aktører som fortsatt lever og driver næring i fjellet, nå føler oss utestengt fra videre forvaltning. Jeg vil også poengtere at vi har et felles mål, og det er å forvalte villreinen som lever i områdene våre på best mulig måte. For å få til dette, bør et bredere utvalg av aktører, mange med stor grad av erfaringsbasert kunnskap, inkluderes i prosjektgruppa. Dette er i tråd med hva Miljødirektoratet selv skriver i oppdragsbrevet.

Vi har samme mål – ta vare på villreinen OG bevare lokalt næringsliv og verdiskapning i nasjonalparkkommunene.

HORISONT SNØHETTA (2013) av NINA og Norsk senter for bygdeforskning

Denne rapporten studerer villrein, ferdsel og samfunnsforhold i Dovrefjell–Sunndalsfjella nasjonalpark og tilgrensende villreinarealer. Rapporten konkluderer blant annet med at den beste kombinerte løsningen for villrein og folk vil være at Snøheimvegen består, med et strengt regime for reguleringer av ferdsel gjennom skyttelbuss, og et bredt sett av tiltak og virkemidler for å håndtere ferdselen. Dette er en grundig rapport, produsert for ti år siden. **Brukes den i arbeidet med de nye tiltaksplanene?**

Rapporten fokuserer på det den kaller en «vinn-vinn-situasjon», det vil si hva som er den beste løsningen for villrein OG folk.

«Videre utvikling må bygge på bruk, opplevelser og å gi inntekter til bygdene rundt. Med en stadig mer desentralisert forvaltning er utfordringen knyttet til å balansere nasjonale og europeiske målsettinger om bevaring av villreinens leveområder, samtidig som man ivaretar brukernes behov og lokale interesser. Vi konkluderer med at dette er mulig, men beslutningsprosessen må bygge på forutsigbarhet og gjennomsiktighet. En vinn–vinn-situasjon for bruks- og verneinteresser oppnås ikke gjennom ambisiøse målsetninger alene. Målet om og viljen til å oppnå felles nytte må også institusjonaliseres og vises i alle beslutninger som tas.»

Altså vi må jobbe sammen mot et felles mål, som er til det beste for villrein og befolkning og næringsliv i områdene rundt.

BESØKSSTRATEGI OG TILTAKSPLAN

Myndighetene skal utarbeide tiltaksplaner for villreinområder som er rødmerket. Forskerne i rapporten anbefaler å skaffe til veie mer kunnskap før slike tiltak innføres. Spesifikt vektlegger de at man bør dokumentere effekten av tiltak før man innfører dem, spesielt om de kan føre til interessemotsetninger og samfunnsmessige og økonomiske byrder:

«Selv om eventuelle tiltaksplaner ikke er en del av ekspertgruppas arbeid, vil vi likevel peke på den potensielle nytten av modeller for å kvantitativt kunne predikere forventede positive effekter av å gjennomføre tiltak. Tiltaksplaner skal avveies mot hensynet til virksomhet av stor samfunnsmessig betydning i området, og det kan ofte være interessemotsetninger og økonomiske og andre samfunnsmessige avveininger som må vurderes i forbindelse med tiltak. Da vil det være viktig å ha god dokumentasjon på hva man tror effekten av tiltak vil bli, og verktøy som kan brukes i før-etterundersøkelser for å lære mest mulig om effekten av eventuelle iverksatte tiltak.»

Besøksstrategien for verneområdene på Dovrefjell:

I besøksstrategien for verneområdene på Dovrefjell står det blant annet at Dovrefjell nasjonalparkstyre skal samarbeide med lokalt næringsliv om å kanalisere gjestene til guidede turer og aktiviteter i randsonene, og dermed bidra til lokal verdiskapning. Informasjonsrådgiver for Dovrefjell nasjonalparkstyre, Martine Hårstad, forteller til lokalavisa Vigga at de *«ønsker å informere om steder, turer og aktiviteter utenfor de mest sårbare områdene, og gjerne i randsonene, samtidig som de er tydelige på hvilke regler som gjelder»*. I budsjettet for 2023 er det også satt av midler til å *«styre besøkende mot attraksjoner, opplevelser og kommersielle tilbydere i randsonen til verneområdene»*.

Hvordan jobber tiltaksplaner og besøksstrategi sammen?

FORESLÅTTE TILTAK

- Redusere rovdyrbestanden i villreinområdet
- Begrense antall turer med skuter i området (forvaltning, SNO, de som «har lov»)
- Gå gjennom måten jakten blir utøvd på, bør man gjøre ting annerledes? Forby jakt i områder man ønsker at villreinen skal være i? Ikke etablere teltleire i fjellet under reinsjakta? Alle som bruker fjellet må ofre noe for å ta vare på villreinen, også reinsjegerne. Det er mange utøvende reinsjegere som sitter i fjellstyrer og forvaltningsorgan og som benyttes som høringspartnere (i motsetning til reiseliv og landbruksnæring). Det har vært mye fokus på tiltak som berører alle andre aktiviteter enn reinsjakta.
- Styre besøkende mot attraksjoner, opplevelser og kommersielle tilbydere i randsonen til verneområdene.
- Ferdelsrestriksjoner i sårbare områder på enkelte tider av året
- Alle som skal se etter moskus oppfordres til å være i følge med guide, guider må være sertifiserte og turoperatørene lokale. Maks antall deltakere på turer. Guider blir oppdatert av SNO hvor reinsdyra befinner seg og holder seg unna.
- Forby villreinsafari
- Folk kan registrere seg via en app når de skal gå i området (og betale en sum?) Bestille på forhånd og kun ha et visst antall plasser i uka? Få melding på telefonen når man beveger seg inn i områder med ferdselforbud de tidene på året det gjelder.
- Guider med godkjenning kan være med å sjekke at alle forholder seg til reglene.
- Forbedre samarbeidet mellom forvaltning og næringsliv

- Ikke fjerne moskus. Organiserte moskussafariturer foregår i randsonen til nasjonalparken.

Avslutningsvis vil vi si at vi mener det er svært uheldig at regjeringen skriver «årsaken til villreinens tilstand er menneskelig aktivitet i fjellet» og «arealbruksendringer er den største utfordringen i villreinområdene» på nettsiden sin (<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/villrein/id2975316/>). Det er ikke én faktor alene som er årsaken til villreinens tilstand, og det er ikke alle villreinområdene som er rødmerket på parametrene som omhandler arealbruk. Det er også liten tid for aktører med kunnskap på området å komme med sine innspill, da oppfordringen ble publisert den 26. april og fristen gikk ut 15. mai. Det gjenspeiler igjen det inntrykket vi har om at hele dette viktige arbeidet utføres på for kort tid.

På den andre siden synes vi det er positivt at Espen Barth Eide skriver at det er avgjørende med lokal forankring og engasjement for å lande en god stortingsmelding. Familien vår har bodd på Dovrefjell i 13. generasjoner, og er blant de opprinnelige forvalterne av villreinen. Vi håper virkelig at lokal kunnskap blir hensynstatt i beslutningsprosessen. Ta gjerne kontakt om det er noe dere lurer på. Vi vil også gjerne få invitere de av beslutningstakerne som er interessert i å få førstehåndskunnskap på villrein, lokal forvaltning og menneskelig ferdsel i villreinfjellet, på ridetur sammen med oss i sommer.